

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження голови обласної
державної адміністрації,
начальника обласної військової
адміністрації

05.02.2026 № 112

РЕГІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ
боротьби із стійкістю до протимікробних препаратів на період до 2030 року
I. Вступ

Стійкість збудників інфекційних хвороб до протимікробних препаратів або антимікробна резистентність (antimicrobial resistance, AMR) є глобальною загрозою для здоров'я людей, тварин, рослин і навколишнього природного середовища, яку необхідно подолати кожній країні. Подібно до кліматичної кризи, проблема поширення збудників з антимікробною резистентністю становить значну загрозу для виконання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, визначених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, протягом останніх п'яти років в усьому світі відзначається ускладнення ситуації з інфекційними хворобами, пов'язаними із наданням медичної допомоги, більшість з яких спричинені мікроорганізмами з антимікробною резистентністю. Щороку в закладах охорони здоров'я, що надають стаціонарну медичну допомогу, та закладах довготривалого догляду на території Європейського Союзу та Європейського економічного простору фіксують до 8,9 мільйона інфекційних хвороб, пов'язаних з наданням медичної допомоги, що стають причиною майже вдвічі більшої кількості втрачених через інвалідність років життя, ніж інші 32 найпоширеніші інфекційні хвороби.

Протимікробні препарати відіграють вирішальну роль не лише у лікуванні людей, але і наземних, водних тварин та рослин, з яких виробляються харчові продукти. Без раціоналізації використання протимікробних ветеринарних лікарських засобів неможливо гарантувати безпечність харчових продуктів, здоров'я та благополуччя тварин.

Глобальне використання протимікробних препаратів у сільськогосподарському секторі важко оцінити через відсутність загальноприйнятих правил і неналагодженість збору даних у багатьох країнах, у тому числі в Україні. За приблизними оцінками Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, споживання протимікробних ветеринарних лікарських засобів у світі становить понад 60000 тон на рік, водночас очікується, що загальний обсяг з часом зростатиме внаслідок збільшення попиту на харчові продукти, насамперед тваринного походження.

II. Аналіз поточного стану справ, тенденції та обґрунтування необхідності розв'язання виявлених проблем

В Україні станом на 2018 рік, відповідно до даних державної установи «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України», показник розповсюдження інфекційних хвороб, пов'язаних з наданням медичної допомоги, становив 0,04 відсотка, на 2019 рік - 0,035 відсотка, що свідчить про відсутність належного епідеміологічного нагляду за такими інфекційними хворобами в закладах охорони здоров'я. Зазначене підтверджується проведенням у 2021 році дослідженням з визначення одномоментного розповсюдження інфекційних хвороб, пов'язаних з наданням медичної допомоги в закладах охорони здоров'я, що надавали цілодобову стаціонарну медичну допомогу, за результатами якого рівень поширення інфекційних хвороб, пов'язаних з наданням медичної допомоги в Україні склав 5,7 відсотка (приблизно 464 000 випадків на рік).

Незважаючи на доведений позитивний вплив заходів з профілактики інфекцій та інфекційного контролю, адміністрування протимікробних препаратів та протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю в Україні, їх імплементація залишається на незадовільному рівні. Окрім того, в аптечній мережі і досі відмічається практика реалізації антимікробних препаратів без електронного рецепту.

За результатами проведених в 2024 році моніторингових візитів для визначення індикаторів якості медичної допомоги щодо раціонального застосування антибактеріальних препаратів з лікувальною метою в закладах охорони здоров'я Запорізької області, що надають первинну (амбулаторну) та спеціалізовану (стаціонарну) медичну допомогу два цільових значення, які передбачені Стратегією у 2024 році, зокрема рівень використання антимікробних препаратів групи резерву (17,8%, при бажаному не більше 5% для спеціалізованого рівня і 2,6% при бажаному 0% для первинного) та своєчасність бактеріологічних досліджень (29,4%, бажаний рівень 100%), не були досягнуті.

Серед амбулаторно-поліклінічних закладів зареєстровано наступне співвідношення призначених антимікробних препаратів:

антимікробні препарати групи А – 54,4% (бажаний рівень індикатора не менше 95%);

антимікробні препарати групи В – 43,0% (бажаний рівень індикатора не більше 5%);

антимікробні препарати групи С – 2,6% (бажаний рівень індикатора 0%);

для закладів охорони здоров'я, які надають цілодобову стаціонарну медичну допомогу зареєстровано наступне співвідношення призначених антимікробних препаратів:

антимікробні препарати групи А – 46,3% (бажаний рівень індикатора не менше 60%);

антимікробні препарати групи В – 39,4% (бажаний рівень індикатора не більше 40%);

антимікробні препарати групи С – 17,8% (бажаний рівень індикатора не більше 5%).

Призначення терапії після взяття матеріалу на чутливість до антимікробних препаратів – 29,4% (бажаний рівень 100%).

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України, численні медичні, соціально-економічні та інші фактори, що підвищують ризик інфікування та вразливість людей до інфекційних хвороб, уповільнили прогрес України у впровадженні комплексного підходу «Єдине здоров'я».

З огляду на стан поширення збудників з антимікробною резистентністю ключовими проблемами, які потребують розв'язання, є:

1) відсутність достатньої кількості даних з питань розповсюдження інфекційних хвороб, пов'язаних з наданням медичної допомоги в закладах охорони здоров'я, та поширення збудників з антимікробною резистентністю на всіх рівнях;

2) низький рівень обізнаності медичних працівників та населення щодо заходів з профілактики інфікування та протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю;

3) відсутність належної (достатньої) якості надання медичної допомоги в частині дотримання вимог з профілактики інфікування та поширення збудників з антимікробною резистентністю;

4) низький рівень кадрового забезпечення закладів охорони здоров'я (недостатня кількість працівників та низький рівень їх кваліфікації), насамперед спеціалістів/фахівців з інфекційного контролю (лікарів та сестер медичних/братів медичних), госпітальних епідеміологів, клінічних фармацевтів, бактеріологів, фахівців з репроцесингу медичних виробів та фахівців з клінінгу);

5) наявність прогалин у програмах підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації медичних працівників щодо профілактики інфекцій та інфекційного контролю і протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю;

6) низький рівень забезпечення доступу пацієнтів до обстеження бактеріологічними методами у закладах охорони здоров'я, що надають стаціонарну медичну допомогу;

7) наявність прогалин у законодавстві, що не дають змоги реалізувати деякі заходи з профілактики інфекцій та інфекційного контролю і протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю;

8) відсутність якісного контролю аптечної мережі щодо безрецептурної реалізації антимікробних препаратів;

9) недостатня кількість даних щодо поширення збудників з антимікробною резистентністю в галузі ветеринарної медицини та у сфері благополуччя тварин;

10) відсутність даних щодо використання протимікробних ветеринарних лікарських засобів у галузі ветеринарної медицини з метою лікування і профілактики.

III. Стратегічні цілі

Метою Стратегії є подальший розвиток системи боротьби з поширенням збудників з антимікробною резистентністю в Україні відповідно до комплексного підходу «Єдине здоров'я».

Розв'язання визначених проблем планується забезпечити шляхом реалізації таких стратегічних цілей Стратегії.

Стратегічна ціль 1. Посилення системи профілактики інфекцій та інфекційного контролю у закладах охорони здоров'я.

Стратегічна ціль 2. Підвищення спроможності бактеріологічних лабораторій.

Стратегічна ціль 3. Впровадження системи спостереження за збудниками з антимікробною резистентністю та споживанням протимікробних лікарських засобів.

Стратегічна ціль 4. Посилення заходів для забезпечення благополуччя тварин, ветеринарно-санітарного та епізоотичного благополуччя в частині протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю.

Стратегічна ціль 5. Підвищення обізнаності населення, медичних/фармацевтичних працівників та спеціалістів ветеринарної/фармацевтичної галузей щодо профілактики інфікування і протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю.

Стратегічна ціль 6. Посилення кадрового потенціалу та проведення наукових досліджень.

IV. Завдання, спрямовані на досягнення поставлених цілей, етапи їх виконання, очікувані результати та орієнтовний обсяг необхідних фінансових, матеріально-технічних, людських та інших ресурсів

Завдання, що спрямовані на досягнення стратегічної цілі 1:

1) удосконалення моніторингу та оцінки дотримання закладами охорони здоров'я заходів з профілактики інфекцій та інфекційного контролю і протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю;

2) залучення фізичних осіб-підприємців, які отримали ліцензію на право провадження господарської діяльності з медичної практики до моніторингу заходів з профілактики інфекцій та інфекційного контролю і протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю;

3) запровадження заходів з профілактики інфекцій та інфекційного контролю і протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю з урахуванням результатів епідеміологічного нагляду за інфекційними

хворобами, пов'язаними з наданням медичної допомоги та антимікробною резистентністю, споживанням протимікробних лікарських засобів.

Завдання, що спрямовані на досягнення стратегічної цілі 2:

1) впровадження системи управління якістю у бактеріологічних лабораторіях на всіх рівнях з метою підвищення якості досліджень (випробувань);

2) забезпечення і вдосконалення проведення досліджень на чутливість до антимікробних препаратів (далі – АМП) серед пацієнтів, яким призначають антимікробну терапію.

Завдання, що спрямовані на досягнення стратегічної цілі 3:

1) удосконалення моніторингу та оцінки дотримання закладами охорони здоров'я і фізичними особами — підприємцями, які одержали ліцензію на право провадження господарської діяльності з медичної практики, правил використання протимікробних лікарських засобів (розробка плану та моніторинг індикаторів якості медичної допомоги в закладах охорони здоров'я відповідно до стандарту «Раціональне застосування антибактеріальних і антифунгальних препаратів з лікувальною та профілактичною метою»);

2) проведення збору даних моніторингу за споживанням антибактеріальних препаратів у закладах охорони здоров'я (далі – ЗОЗ), що надають стаціонарну медичну допомогу;

3) надання доступу до досліджень на чутливість до антимікробних препаратів пацієнтам, що потребують антибактеріальної терапії.

Завдання, що спрямовані на досягнення стратегічної цілі 4:

1) протидія поширенню збудників з антимікробною резистентністю на всіх рівнях шляхом проведення моніторингу залишків діючих речовин ветеринарних препаратів у харчових продуктах тваринного походження, зокрема протимікробних речовин;

2) здійснення контролю за використанням протимікробних ветеринарних лікарських засобів (далі – ПВЛЗ) у ветеринарній медицині.

Завдання, що спрямовані на досягнення стратегічної цілі 5:

1) проведення навчальних заходів з питань профілактики інфекцій, інфекційного контролю та антимікробної резистентності для медичних та фармацевтичних працівників області;

2) проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності населення та медичних працівників з питань протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю.

Завдання, що спрямовані на досягнення стратегічної цілі 6:

1) організація та проведення навчань, тренінгів, семінарів з питань ветеринарно-санітарного та епізоотичного благополуччя, протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю;

2) організація проходження медичними працівниками безперервного професійного розвитку з питань профілактики інфекцій, інфекційного контролю та протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю.

Очікувані результати реалізації Стратегії:

- 1) впроваджені і реалізовані заходи з адміністрування антимікробних препаратів у закладах охорони здоров'я області;
- 2) зниження загального рівня споживання антимікробних препаратів, із пріоритетним скороченням застосування АМП групи резерву (С) відповідно до класифікації AWaRe BOOЗ;
- 3) підвищення рівня проведення бактеріологічних досліджень у закладах охорони здоров'я з метою встановлення збудників інфекцій та визначення їх чутливості до антимікробних препаратів;
- 4) покращення рівня дотримання профілактики інфекцій та інфекційного контролю у закладах охорони здоров'я регіону;
- 5) зменшення використання антимікробних препаратів у сільському господарстві та ветеринарії;
- 6) підвищення рівня обізнаності населення та профільних спеціалістів щодо профілактики інфекцій та антимікробної резистентності;
- 7) покращення міжсекторальної співпраці між зацікавленими сторонами, в зниженні використання антимікробних препаратів, сторонами.

Директор Департаменту охорони
здоров'я обласної державної
адміністрації

Андрій ЗАПОРОЖЧЕНКО